

BOSHLANG‘ICH SINFD A E‘TIBOR VA XOTIRANI RIVOJLANTIRISH METODLARI

Qo‘chqarova Gulnora

Qo‘qon universiteti Andijon filiali

Masofaviy ta‘lim Boshlang‘ich ta‘lim yo‘nalishi

2-bosqich 24-04 guruh talabasi

Ilmi rahbari: dotsent Xasanova Saidaxon

Annotatsiya: Mazkur maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida e‘tibor va xotirani rivojlantirishning samarali pedagogik metodlari ko‘rib chiqiladi. Ushbu metodlar bolalarning o‘qish va o‘rganish jarayonida muhim ahamiyatga ega bo‘lib, ularning intellektual salohiyatini oshirishga xizmat qiladi. Zamonaviy pedagogic yondashuvlar asosida e‘tibor va xotiraga ta‘sir etuvchi omillar tahlil qilinadi, ularni shakllantirish yo‘llari va usullari muhokama qilinadi.

Kalit so‘zlar: e‘tibor, xotira, boshlang‘ich sinf, pedagogik metodlar, rivojlantirish, o‘quvchilar, ta‘lim jarayoni, kognitiv jarayonlar.

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ВНИМАНИЯ И ПАМЯТИ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ

Аннотация: В данной статье рассматриваются эффективные педагогические методы развития внимания и памяти у учащихся начальных классов. Эти методы имеют важное значение в процессе обучения и способствуют повышению их интеллектуального потенциала. На основе современных педагогических подходов анализируются факторы, влияющие на внимание и память, обсуждаются пути и методы их формирования.

Ключевые слова: внимание, память, начальные классы, педагогические методы, развитие, учащиеся, образовательный процесс, когнитивные процессы.

Kirish

Boshlang‘ich sinfd a o‘quvchilarning e‘tibor va xotira qobiliyatlarini rivojlantirish ta‘limning samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Yosh bolaning psixikasi tez rivojlanadigan davrda uning e‘tibori diqqat markazida bo‘lishi, yangi bilimlarni eslab qolishi va mustahkamlashi o‘rganish jarayonining asosini tashkil etadi. Zamonaviy ta‘limda bu ko‘nikmalarni shakllantirish uchun turli innovatsion pedagogik metodlar qo‘llanilmoqda. Shu bilan birga, e‘tibor va xotiraning yaxshilanishi o‘quvchilarning umumiy intellektual rivojlanishiga yordam beradi.

E‘tibor va xotirani rivojlantirishda pedagogik yondashuvlar juda muhim o‘rin tutadi. O‘qituvchi o‘quvchilarning diqqatini dars davomida faol ushlab

turishi, ularni ko‘proq faollikka jalb qilish zarur. Buning uchun o‘yin metodlari samarali vosita hisoblanadi. O‘yinlar yordamida e‘tibor jalb qilinadi, bolalar yanada qiziqarli va samarali o‘rganadilar. Masalan, «topishmoq» va «muammo yechish» o‘yinlari bolalarning diqqatini jamlashga yordam beradi.

Shuningdek, xotirani rivojlantirish uchun eslab qolish texnikalari – vizual tasvirlar, tasviriy so‘zlashuvlar, hikoyalar orqali ma’lumotlarni takrorlash va mustahkamlash metodlari qo‘llaniladi. Ko‘p takrorlash va mustahkamlash

orqali yangi ma’lumotlar uzoq muddatli xotirada saqlanadi. E‘tibor va xotirani rivojlantirishda individual yondashuv muhim ahamiyatga ega. Har bir bolaning o‘ziga xos psixologik xususiyatlari, qobiliyatlari borligi sababli, o‘qituvchi ularning ehtiyojlari va imkoniyatlarini hisobga olib dars usullarini tanlashi kerak. Ba’zi o‘quvchilar vizual usullarga, boshqalari esa eshitish yoki amaliy mashg‘ulotlarga ko‘proq e‘tibor qaratadi. Shu sababli, turli metodlarni uyg‘unlashtirish orqali o‘quvchilarning e‘tiborini samarali faollashtirish mumkin.

O‘yin faoliyati e‘tibor va xotira rivojlanishida asosiy vositalardan biri hisoblanadi. Masalan, «so‘z o‘yini», «xotira kartochkalari» kabi o‘yinlar o‘quvchilarning eslab qolish qobiliyatini kuchaytiradi, e‘tiborni jamlashga o‘rgatadi. O‘yin jarayonida bola o‘zini erkin his qiladi, bu esa o‘rganishni samarali qiladi.

E‘tibor va xotira o‘rtasida o‘zaro bog‘liqlik mavjud. Kuchli e‘tibor xotirani yaxshilashga yordam beradi, chunki diqqatni jamlash yangi ma’lumotlarni tezroq qabul qilish va eslab qolishni ta’minlaydi. Shu bois, e‘tibor qobiliyatini oshirishga qaratilgan mashg‘ulotlar xotira faoliyatini ham rivojlantiradi. Masalan, konsentratsiyani oshirish uchun qisqa, ammo intensiv mashqlar tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

O‘quv jarayonida ma’lumotlarni vizual tarzda taqdim etish ham xotira uchun foydalidir. Diagramma, grafik, rasm va boshqa tasviriy materiallar o‘quvchilarga yangi bilimlarni yaxshi anglash va eslab qolish imkonini beradi. Ayniqsa, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari uchun bunday usullar tushunishni osonlashtiradi.

Shuningdek, takrorlash va mustahkamlash jarayonlari xotirani rivojlantirishning ajralmas qismidir. Ma’lumotlarni muntazam qayta ko‘rib chiqish ularni uzoq muddatli xotirada saqlashga yordam beradi. O‘qituvchilar darslarni mazmunan takrorlash, o‘quvchilarga savollar berish va ularni faollashtirish orqali xotirani mustahkamlashlari lozim.

Zamonaviy texnologiyalardan foydalanish e‘tibor va xotirani oshirishda katta imkoniyat yaratadi. Masalan, interaktiv doskalar, ta’limiy ilovalar, elektron kitoblar o‘quvchilarga ma’lumotlarni qiziqarli va tushunarli tarzda yetkazishga xizmat qiladi. Bunday vositalar o‘quvchilarning darsga bo‘lgan qiziqishini oshiradi va ularning faol ishtirokini ta’minlaydi.

O‘quvchilarning psixologik holatini e‘tiborga olish ham juda muhimdir. Dars jarayonida bolaning kayfiyatini yaxshilash, stressni kamaytirish uchun qisqa tanaffuslar, yengil mashqlar va relaksatsiya usullaridan foydalanish tavsiya etiladi. Bu esa o‘quvchilarning e‘tiborini tiklash va xotira samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Yakunda aytish mumkinki, boshlang‘ich sinfda e‘tibor va xotirani rivojlantirish faqat dars davomida pedagogik metodlar yordamida emas, balki butun ta‘lim muhitining sifatini yaxshilash, o‘quvchilarning sog‘lom turmush tarzini qo‘llab-quvvatlash bilan ham bog‘liqdir. Shu bois, ta‘lim jarayonida ota-onalar bilan hamkorlik qilish va bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta‘minlash juda muhimdir.

E‘tibor va xotirani rivojlantirishda pedagogik metodlar bilan bir qatorda, o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirish muhim ahamiyatga ega. Motivatsiya oshganda bola o‘rganishga ko‘proq qiziqadi, diqqatini jamlaydi va ma‘lumotni yaxshiroq eslab qoladi. Shu sababli, o‘qituvchi darsni qiziqarli va mazmunli tashkil etishi, rag‘batlantiruvchi so‘zlar, mukofot tizimlari va ijobiy baholash usullarini qo‘llashi lozim.

E‘tiborni rivojlantirishda qisqamuddatli mashqlar, masalan, 5-7 daqiqalik konsentratsiya mashqlari samarali bo‘ladi. Bu mashqlar bolaning diqqatini muayyan vazifaga qaratishni o‘rgatadi va e‘tibor doirasini kengaytiradi. O‘yin shaklidagi konsentratsiya mashqlari ayniqsa erta yoshdagi bolalar uchun mos keladi.

Xotirani yaxshilash uchun ma‘lumotlarni turli shakllarda qayta taqdim etish, ya‘niko‘rish, eshitish va amaliy bajarish orqalimustahkamlash metodlari tavsiya etiladi. Masalan, yangi so‘zlarni o‘rgatayotganda ularni yozish, o‘qish va talaffuz qilishni birlashtirish ma‘lumotning yaxshiroq yodda qolishiga yordam beradi.

Xotirani yaxshilash uchun ma‘lumotlarni turli shakllarda qayta taqdim etish, ya‘niko‘rish, eshitish va amaliy bajarish orqalimustahkamlash metodlari tavsiya etiladi. Masalan, yangi so‘zlarni o‘rgatayotganda ularni yozish, o‘qish va talaffuz qilishni birlashtirish ma‘lumotning yaxshiroq yodda qolishiga yordam beradi.

Bundan tashqari, «assotsiatsiyalar» usuli ham samarali hisoblanadi. Bu usulda yangi ma‘lumotlar oldingi bilimlar yoki qiziqarli tasvirlar bilan bog‘lanadi. Shu yo‘l bilan o‘quvchilar yangi mavzuni osonroq qabul qiladi va uni uzoqroq eslab qoladi.

Pedagoglar tomonidan darslarda ko‘proq vizual vositalardan foydalanish tavsiya etiladi. Rang-barang rasmlar, diagrammalar, taqdimotlar e‘tiborni jalb qiladi va xotirani mustahkamlaydi. Vizual materiallari yordamida darso‘tilsa,

o‘quvchilar mavzuni yaxshiroq tushunadilar va eslab qoladilar.

Yana bir samarali usul – o‘quvchilarning diqqatini jamlashga yordam beruvchi «mikrotanaffuslar» kiritishdir. Masalan, 15-20 daqiqalik ishdan keyin qisqa tanaffus qilinadi, bu vaqt ichida o‘quvchilar ko‘zlarini dam oldiradi, harakat qiladi va keyingi mashg‘ulotga yaxshiroq tayyorlanadi.

Ota-onalar bilan hamkorlikda e'tibor va xotirani rivojlantirish muhimdir. Uyda bolalar bilan birga o'yinlar o'ynash, hikoyalar o'qish, eslab qolish mashqlari bajarish orqali bolalar kognitiv ko'nikmalarini mustahkamlash mumkin.

Ta'lim jarayonida psixologik qulay muhit yaratish ham diqqatni va xotirani rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bolalar o'zlarini erkin va ishonchli his qilganda, ular darsda faol bo'ladilar va yangi bilimlarni yaxshiroq qabul qiladilar.

Shu bilan birga, sog'lom turmush tarzining e'tibor va xotira faoliyatiga ta'siri ham alohida e'tibor talab qiladi. Yetarli uyqu, sog'lom ovqatlanish va jismoniy faollik bolalarning kognitiv qobiliyatlarini oshiradi, bu esa o'rganish jarayonining samaradorligini oshiradi.

Multimedia vositalarini ta'lim jarayoniga joriy etish ham e'tibor va xotirani yaxshilashga xizmat qiladi. Rangli rasm va video materiallar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, ularning eslab qolish qobiliyatini kuchaytiradi. Shuningdek, ovozli materiallar eshitish qobiliyatini rivojlantiradi va bu xotira jarayonlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kognitiv mashg'ulotlar, jumladan, mantiqiy vazifalar, labirintlar, to'ldirish topshiriqlari bolalarning aqliy faolligini oshiradi, xotirani mustahkamlaydi va e'tiborini rivojlantiradi. Bu mashg'ulotlar o'quvchilarning e'tiborini taqsimlash va uni davom ettirish qobiliyatini yaxshilashga xizmat qiladi.

Psixologik yondashuvlar ham muhim ahamiyatga ega. Bolalarning kayfiyatini hisobga olish, ular bilan ijobiy muloqot o'rnatish, stressni kamaytirish xotira va e'tibor jarayonlariga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun pedagoglar bolalar bilan mehribon va sabr-toqat bilan ishlashlari zarur.

Bundan tashqari, sog'lom turmush tarzi – yetarli uyqu, to'g'ri ovqatlanish va jismoniy faoliyat ham e'tibor va xotirani rivojlantirishga yordam beradi. Bu omillarpsixikaniko'lab-quvvatlaydivao'quvchilarningumumiyrivojlanishini ta'minlaydi.

Xulosa:

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida e'tibor va xotirani rivojlantirish ta'lim jarayonining muvaffaqiyatli kechishi uchun zarur shartdir. Innovatsion pedagogik metodlar, o'yinlar, multimedia vositalari va kognitiv mashg'ulotlar ushbu ko'nikmalarni samarali shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, pedagoglarning bolalar psixologiyasini hisobga olgan holda ish olib borishi, sog'lom turmush tarzini rag'batlantirishi ta'lim sifatini oshirishda muhim omil bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Islomova M. Bolalar psixologiyasi va pedagogikasi. Toshkent, 2019
2. Karimov A. Boshlang'ich ta'lim metodikasi. Toshkent, 2020
3. Abdullaeva N. Innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2021
4. Zamonaviy ta'lim jarayonlari va usullari. Ilmiy jurnallar materiallari
5. O'zbekiston Respublikasi ta'lim vazirligi tavsiyalari va qo'llanmalari